

HELENA MOEDER VAN EERSTE CHRISTENKEIZER CONSTANTINUS I

Heelwat vraagtekens stellen zich rond deze door de Kerk verheerlijkte figuur. Helena zou het gezien haar levenswandel, in deze tijd zeker niet tot een kerkelijke heiligverklaring gebracht hebben. Groot is weliswaar haar invloed geweest op haar zoon wanneer deze keizer wordt van het Westromeinse rijk en de christenen er godsdienstvrijheid krijgen.

Constantinus I, ook Magnus of de Grote genoemd, laat de christenen niet vervolgen wat niet kan gezegd worden van heelwat voorgaande keizers. Deze keizers laten de meeste christenen sterven door kruisiging, d.w.z. de veroordeelde wordt aan een houtblok, dat de vorm heeft van een kruis, opgehangen of vastgenageld, één van de gruwelijkste martelingen ooit door de mensheid bedacht. De kruisiging gebeurde in het openbaar en in aanwezigheid van op sensatie beluste toeschouwers, die de totale vernedering en de gruwelijke doodstrijd van een medemens volgden. Deze onmenselijke 'kruisstraf' door de Romeinen opgelegd in de bezette gebieden van Palestina, is in 337 door Constantinus afgeschaft uit eerbied voor het Kruis van Christus. Constantinus tracht de veelgoderij te verbannen en door de figuur van Christus op het voorplan te brengen, de eenheid van zijn rijk te bevorderen.

De algehele inzet voor de eenheid en vereniging van alle christenen krijgt zeker gestalte dank zij de inspanning van keizerin Helena. Deze met eer beladen vrouw bekomt van haar zoon, onder zijn regering als 57ste keizer van het Westromeinse rijk, alle bewegingsvrijheid inzake godsdienst en bezit een grote inspraak om het Arianisme te veroordelen.

WIE IS DEZE VROUW EN WAT WETEN WIJ VAN HAAR ?

Flavia Julia Helena wordt in het jaar 248 te Ocrepanum (Bithynië) in Klein-Azië geboren. Zij is een beeldschone vrouw van een kroegbaas en weet met mannen om te gaan. Op een dag komt tribuun Constantius Chlorus met zijn legioenen er in de omgeving hun tenten opslaan en de charme van Helena heeft grote invloed op hem. Uit hun verhouding wordt op 27 februari 282 te Naïssus (thans Niš in Joegoslavië) de latere keizer Constantinus I geboren. Als onwettige zoon krijgt Constantinus weinig onderwijs en opvoeding, maar hij bezit een helder verstand. Hij wordt soldaat en dient in het leger van keizer Diocletianus, waar hij zijn onverschrokkenheid en moed bewijst in de oorlogen in Egypte en Klein-Azië.

Met de benoeming van zijn vader tot Caesar onder de tetrarchie van Diocletianus, keizer in het Oosten en hoofd van de administratie van het Rijk, benoemt men hem tot officier. Een keizer is onvoldoende om het onrustige Romeinse rijk te regeren. Daarom wordt de monarchie in vier delen (tetrarchie) gesplitst en ieder der beide Augusti krijgt een Caesar als helper.

In de keizerlijke titulatuur maakt men onderscheid tussen 'Augustus' en 'Caesar'. Augustus is de regerende keizer zelf; Caesar is zijn plaatsvervanger.

Diocletianus is de keizer in Nicodemia (Izmit) en neemt zijn adoptiefzoon, Galerius, die in Sirmium (Mitrovitz) verblijft tot medekeizer van de Oostelijke provincies. Maximianus (Hercules) wordt keizer van Italië en Afrika met residentie in Milaan, met Constantius Chlorus als medekeizer van het Westen die de stad Trier verkies als verblijfplaats. Deze nieuwe hoofdstad is gunstiger gelegen voor de verdediging van Gallië dan de stad Lugdunum (Lyon).

Met deze aanstelling is Chlorus verplicht Maximianus' stiefdochter, Theodora, te huwen. Theodora is geboren uit het huwelijk Hannibalius x Eutropia. Bij de dood van Hannibalius huwt Maximianus Eutropia. Helena die haar minnaar Chlorus overal volgt met de legioenen is kort voordien met hem gehuwd en moet nu gedwongen opstappen. Hun zoon Constantinus wordt tegen zijn wil als 'gijzelaar' naar Nicomedia gestuurd om dienst te nemen in het paleis van Diocletianus. Hij wordt hevelhebber van de legioenen die rechtstreeks onder toezicht staan van Galerius. Door Theodora te huwen en door zijn benoeming tot medekeizer tracht Maximianus het vertrouwen van zijn Caesar te winnen. Helena mag voorlopig op het keizerlijk paleis blijven. Wanneer op 23 februari 303 de nieuwe godsdienst in het gehele rijk wordt verboden, verdwijnt Helena om niet gegrepen te worden. Inmers, wie christen is of hulde brengt aan hen, komt voor het gerecht. Keel wat soldaten, met christelijke overtuigingen worden hun officieren ontrouw en kunnen uit geloofsprincipes sommige bevelen tegen de vervolgen niet aanvaarden. Dit betekent staatsgevaar. Al de christenen worden uit het paleis en het leger ontslagen, moeten hun geloof afzweren zoniet worden ze tot slaaf gemaakt of gedood. De uitvaardiging van het edict te Milaan is het gevolg van een grote christenvervolging. Van de vier regerende keizers is het alleen Chlorus die hen niet laat ombrengen. Hoewel hij zelf geen gelovige is, heeft hij een grote afkeer voor hun mishandeling en verfoeit hij bovendien de doodstraffen. Helena heeft ook haar leven te danken aan het feit dat ze in de onmiddellijke omgeving van Chlorus verblijft. Het niet optreden van Chlorus om de christenen gevangen te nemen is niet naar de zin van de overige collega's die proberen Chlorus uit te schakelen.

Op 1 mei 305 doen Diocletianus en Maximianus troonsafstand. Nu krijgen Galerius en Chlorus de titel van Augustus. Chlorus neemt Flavius Severus tot zijn medekeizer en Galerius benoemt zijn neef Maximinus (Daia). Severus wordt in 308 door Maxentius, zoon van Maximinus, omgebracht.

Met zijn benoeming tot Augustus probeert Chlorus zijn zoon Constantinus, die hij in twaalf jaar niet meer heeft gezien, bij zich te hebben. Maar het is vergeefs moeite. Galerius geeft geen toestemming. Constantinus weet echter uit het paleis te ontsnappen, na dagen van groot avontuur, in Gallië de haven van Boulogne-sur-Mer bereiken. Daar bevindt zich de kampplaats van zijn vader die met een legermacht klaar staat om in te schepen naar Brittannië. Hij sluit zich bij hen aan en samen gaan ze

strijden tegen de opstandelingen van Caledonia in Schotland. Na een korte strijd en pas teruggekeerd van deze veldtocht sterft Chlorus op 25 juli 306 in het bijzijn van zijn zoon in Eboracum (York). Het Gallisch leger, zeer trouw aan zijn keizer, houdt evenzeer van zijn zoon en benoemt Constantinus tot Caesar. In maart 307 wordt hij verheven tot Augustus.

Galerius, kwaad over de ontsnapping van Constantinus verneemt zijn aanstelling door de legioenen, maar hij erkent hem toch als Caesar en later als Augustus. De ambitieuze Maxentius kan zich niet verzoenen. Maximianus probeert het op familiaal vlak. Constantinus' tweede vrouw, Fausta, is immers zijn dochter uit het huwelijk met Eutropia.

De christenen krijgen het nog meer te verduren en worden met nog meer middelen door Constantinus' medekeizers omgebracht. De naam van God uitspreken is voldoende om gedood te worden.

Galerius sterft te Serdica (het huidige Sofia) en Licinius, gehuwd met Constantia, de zuster van Constantinus, wordt Augustus. Met de aanhoudende vervolgingen komt Constantinus in opstand en trekt met een leger vanuit Engeland naar Gallië om zich te wreken. Hij neemt Maximianus in Marseille gevangen en is zo hoffelijk hem zelfmoord toe te staan!

Op 28 oktober 312 begaat Constantinus een tactische fout door zijn oprukkende troepen naar Rome in groepen te splitsen. In de omgeving van Rome ziet hij zich ingesloten door een grote legermacht van Maxentius en is een gewapend treffen onvermijdelijk. Hij voelt zich de mindere en een nederlaag is voelbaar. Nu komen de raadgevingen van zijn moeder, Helena, om de christenen steeds als volwaardige staatsburgers te behandelen voor de geest. In zijn verbeelding ziet hij een vlamend kruis aan de hemel verschijnen met de woorden '*In hoc signo vinces*' (in dit teken zult gij overwinnen). Hij beveelt zijn soldaten, voor het eerst in de geschiedenis, het Christussymbool $\chi\rho$ (twee in elkaar gestrengelde Griekse letters), de chi (χ) en de rho (ρ) op hun schilden aan te brengen. Na zware gevechten valt de beslissing bij de Milviaanse brug en Constantinus wint de veldslag. Zijn tegenstrever Maxentius, tevens ook zijn schoonbroer, verdrinkt in de Tiber. Als herinnering aan deze overwinning richt Constantinus in 315 de triomfboog op die nu nog boven de Via di Triomfi uitsteekt. Het is thans een van de best bewaard gebleven monumenten van Rome.

Constantinus is nu alleenheerser in het Westen en benoemt achtereenvolgens zijn zonen uit het huwelijk met Fausta, Constantinus II, Constans en Constantius II alsmede Crispus, zoon van zijn eerste vrouw Minervina, tot zijn Caesars. Zijn schoonbroer Licinius, gehuwd met zijn halfzuster Constantia, is keizer in de Oostelijke provincies.

In 324 komt onenigheid tussen beide keizers daar Licinius de christenen opnieuw laat vervolgen en de verdediger blijft van het heidendom. Hij zal de christenen niet ombrengen maar verminken door het uitsteken van het rechteroog, het breken van de linkerknieschijf of met een brandijzer merken. Dit is tegen de gemaakte afspraak volgens het 'edict van Milaan' in 313 opgesteld. Verdragzaamheid op religieus vlak en de bezittingen,

door Galerius in beslag genomen, moeten aan de christenen teruggegeven worden. Hij schakelt Licinius uit en wordt de onbetwiste heer en meester van West en Oost. Enkele dagen voordien had Licinius reeds usurpator Martinianus gedood. Door deze macht en gezag kreeg Constantinus de titel van 'de Grote'. Hij is immers de eerste keizer die, door de christenen in bescherming te nemen en de heidense tyrannen te veroordelen, rust en vrede brengt in zijn Rijk. Nu zegt hij in het openbaar dat hij zelf geen christen is maar handelt volgens het verzoek en de wens van zijn moeder.

Na de dood van zijn rivaal krijgen Helena en Fausta de titel van Augusta. Munten van Helena worden in bijna al de bestaande muntateliers geslagen met de titulatuur *HELENA AVGVSTA*. Op haar hoofd draagt zij een keizerlijke diadeem. In het muntatelier van Thessalonica (Saloniki) werd in 318 voor het eerst een munt uitgegeven met de beeldenaar van Helena, zonder diadeem in het haar, met als omschrift *HELENA NP. d.w.z. Nobillissima Pamina = Hare Majesteit Helena*.

Constantinus laat in de omgeving van Byzantium een nieuwe stad bouwen naar het voorbeeld van Rome, maar groter en mooier. In zes jaar komt de stad klaar en krijgt de naam van Constantinopel - de stad van Constantinus. Heelwat bronzen munten werden in deze stad geslagen tussen 330 en 346. Deze Griekse stad wordt ingewijd op 17 mei 330 en is de hoofdstad van de wereld, wat voor het oude Rome zo goed als de doodsteek betekent.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

1. Diocletianus. 2. Galerius. 3. Maximianus Hercules.
4. Constantius Chlorus. 5. Licinius. 6. Fausta.
7. Theodora. 8. Crispus. 9. Constantinus de Grote.
10. Maxentius. 11. Keerzijde op munt van Magnentius.
12. Maximinus Daia.

Sommige keizers van de Constantinus-dynastie en enkele usurpatoren (keizers door hun legioenen en niet door de senaat aangesteld) laten het Christussymbool (✠) op de keerzijde van hun munten aanbrengen. Vooral de munten van de keizers Magnentius (350-353), Decentius (351-353) en Constantius II (337-361), zijn aldus door de verzamelaars van historische feiten zeer gezocht. Zij getuigen hiermee dat de christenen inspraak kregen in het openbare leven wat grotendeels aan Helena mag toegeschreven worden.

Keizer Julianus II (360-363), is de laatste keizer van de Constantinus-dynastie en wordt verplicht de keizerskroon te aanvaarden na de dood van Constantius II. Hij heeft een christelijke opvoeding gekregen maar werpt nu het masker af van christen zijn. Als filosoof behartigt hij het heidendom en krijgt zijn bijnaam Apostata of 'de Afvallige'. Met een grote haat laat hij de gelovigen met duizenden doden en al de muntstukken met het Christussymbool vernietigen.

Helena blijft ondanks haar leeftijd met nog meer inzet de christenen beschermen en betrekken in het openbare leven. Zij stelt alles in het werk om de bisschoppen van verschillende landstreken samen te brengen. Op 20 mei 325 vindt het eerste Concilie plaats te Nicea (Klein-Azië). Maar zoon, keizer Constantinus, wordt voorzitter en ofschoon hij de christenen goed gezind is, behartigt hij ook wel het heidendom. Een bewijs kan gevonden worden als vereerder van Sol Invictus (de onoverwonnen zoon). Munttypen van hem met deze tekst zijn uitgegeven, zelfs uitgiften in 318, met het omschrift *Soli Invicto Comiti* (aan de begeleiders van de onoverwinnelijke zoon).

De vele tussenkomsten maken Helena niet geliefd bij de andersdenkenden en zeker niet bij Fausta, hoewel christen, maar zeer jaloers. Fausta klaagt Crispus aan bij Constantinus en beschuldigt hem wegens zijn aandringen van een ongeoorloofde verhouding met zijn stiefmoeder. Crispus, de lieveling van de oude Helena en een moedig en uitstekend officier, is een krachtige steun geweest in de veldtocht tegen Licinius. Zonder medeweten van zijn soldaten wordt hij zonder proces, op bevel van de keizer te Pola (Dalmatië), terechtgesteld. Wanneer de keizer van Helena vernoot welke onrechtvaardigheid Fausta heeft bedacht, tot voordeel van haar drie zonen, zoekt zij wraak en spreekt met Constantinus over een relatie die Fausta zou hebben met een slaaf. Hierop wordt Fausta op bevel van haar echtgenoot in haar badkamer gewurgd. De keizer is niet immer de rechtvaardigheid zelf. Hij brengt ook zekere wraakgevoelens tot uiting. Helena is op de hoogte van de feiten, maar durft, hoewel ze grote invloed bezit, weinig opmerkingen maken. De ruzie, tussen hen beiden ontstaan door het vermoorden van de elfjarige zoon van zijn halfbroer Licinius, is moeilijk te vergeten.

Helena moedigt de christenen aan tot het bouwen van kerken en kapellen. Onder haar invloed laat men de Venustempel afbreken die gebouwd is in de onmiddellijke omgeving van de begraafplaats van Christus en op dezelfde plaats wordt een nieuwe kerk gebouwd. Verder worden kerken gebouwd te Trier, Keulen, Rome en Jeruzalem. Spijtig heeft ze nooit de Sint-Pieterskerk in het Vaticaan te Rome, de beroemdste kerk van de wereld en opgetrokken in 310, volledig afgewerkt gezien.

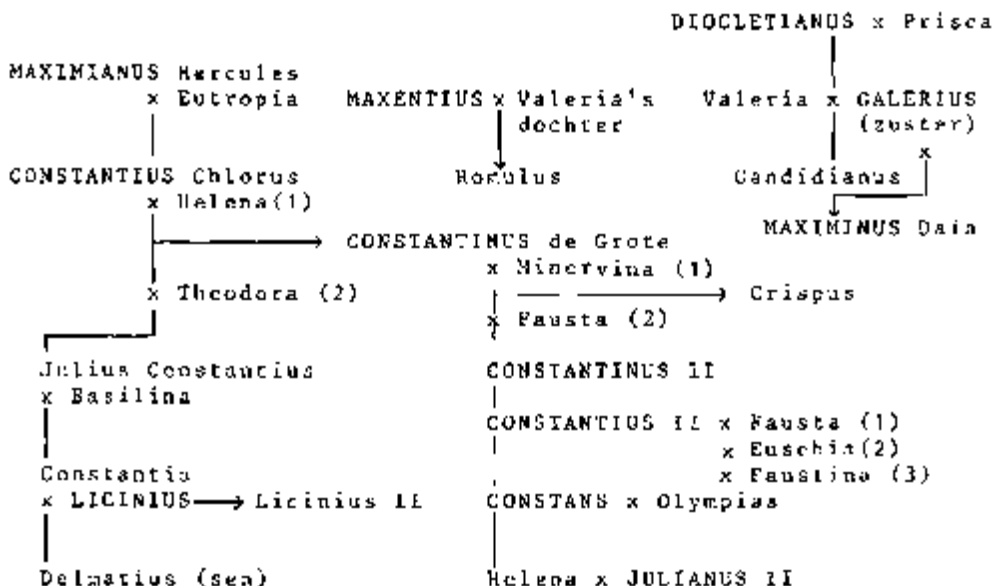
Regelmatig bezoekt zij Palestina en onderneemt alles om het ware kruis, waarop Christus stierf, te vinden. Het kruis wordt gevonden op 3 mei 326. Helena sterft op tachtigjarige leeftijd en wordt in Constantinopel begraven.

Is Helena een voorbeeld te noemen in haar levenshouding, heelwat bezwarende feiten kunnen toch aangehaald worden. Met zekerheid kan gezegd worden dat zij de leer van Christus openbaarde en de christenen beschermde. Maar het zou in onze eeuw moeilijk worden om te bewijzen dat ze wel zo vroom als een heilige door het leven is gegaan.

Constantinus sterft na de terugkeer van een veldtocht op 22 mei 337 te Ismîd (in de omgeving van Constantinopel). Er komt een tussentijdse regering (tot 9 september) die wordt waargenomen door Ulpius Maximus en enkele weken later door Annius Tiberianus, prefecten van de pretorianen. Op zijn sterfbed laat Constantinus zich dopen door de in allerijl geroepen bisschop Eusebius van Caesarea.

S T A M B O O M

DYNASTIE DIOCLETIANUS - CONSTANTINUS DE GROTE

MUNTTEKENS

Munttekens worden geplaatst onder de regering van Gordianus III (238-244) en zijn vanaf de vorming van de tetrarchie op elke munt te vinden. Met de munt hervorming vanaf 294 geeft keizer Diocletianus de toestemming aan de verschillende landstrekken om er muntwerkplaatsen op te richten en er munten te slaan. De voorstelling van een teken, een letter of een afkorting van de naam van de muntwerkplaats krijgt alleen een administratieve functie te vervullen. Deze herkenningstekens zijn dikwijls voorafgegaan of gevolgd van de afkorting van de plaatsnamen. Voorbeeld: PST = P(ercussum) of P(rima); S(acra) of S(ecunda); T(ertia) of T(reveris). Er is een verschil te merken tussen een Oosterse en een Westerse muntslag waarbij soms ook wel 'geheime' tekens voorkomen.

Jaar van muntuitgifte

Muntwerk- plaats met merktekens	318 - 19	324	325	326	327	328	329	330
Alexandrië			SMALA	SMALA	$\frac{SMALA}{SMAL}$ SMAL'	$\frac{SMALA}{SMAL}$ SMAL'	$\frac{SMAL}{SMAL}$ SMAL'	$\frac{SMAL}{SMAL}$ SMAL'
			AB	AB	AB	AB		
Antiochië		$\frac{SMANTA}{SMANTA}$	$\frac{SMANTA}{SMANTA}$	SMANTA, $\frac{SMANTA}{SMANTA}$	SMANTA, $\frac{SMANTA}{SMANTA}$	SMANTA, $\frac{SMANTA}{SMANTA}$	SMANTA	
			BSZAE	BSZAE	BSZAE	ABSZAEI	BFSZAEI	
Arelate		$\frac{PAR}{PAR}$ PAR-	$\frac{PAR}{PAR}$ PAR- PAURL	PAURL $\frac{SIE}{PARL}$	$\frac{SIE}{PARL}$ SIF ARP'	PCONST	PCONST'	
		T	T	T	T	T	S	
Constanti- nopol				$\frac{A}{CONS}$ CONS' CONSA'	CONSA'			
				AB	AB			
Cyzicus		SMKA	SMKA SMKA'	SMKA- SMKA'	$\frac{SMKA}{SMKA}$ SMKA' $\frac{SMKA}{SMKA}$ SMKA'	SMKA'		
		ABFAES	ABFAES	ABFAES	FA	AE		
Heraclea			SMHA	SMHA SMHA- SMHA'	$\frac{SMHA}{SMHA}$ SMHA' $\frac{SMHA}{SMHA}$ SMHA'		$\frac{SMHA}{SMHA}$ SMHA' $\frac{SMHA}{SMHA}$ SMHA'	$\frac{SMHA}{SMHA}$ SMHA'
			BAE	BAEF	E		E	E
Londen		PLON	PLON					
Lugdunum		PLG	PLG					
Nicomedia		SMN SHNA	SMN SMNA SMN' MNA	MNA NA	NA	SMNA	SMNA	
		FA	FAS	FAS	AS			
Rome		RP	RP	R ~~RP~~				
		S	STQ					
Sirmium		SIRM SIRM'	SIRM SIRM'					
Siscia		ASIS	ASIS ASIS ~~SM~~	ASIS'	ASIS'	ASISW	AISW	
			FE	FE	FE	FE	FE	

Muntwerk- plaats met merktekens	318 - 19	324	325	326	327	328	329	330
Thessalo- nica	TS·A·	SMTSA		SHTS I· SHTSA- SHTSA'		I· SMTSA- SMTSA'		
		ΓΕ		ΑΒΓΔΕ		ΑΒΓΔΕ		
Ticinum		SMT	SMT H C PT·PT	PUT P·T	P·T			
				STQ	S			
Trier		PTR	PTR PTRU	PYRU PTRU	PTR- PTRE	PTR- PTRE		
		S	S	S	S	S		

Na de dood van Helena worden door Constantius II, Constantinus II en Constans tussen 337 en 340 herinneringsmunten geslagen. Deze zijn kleiner, follis (A4) genoemd, en hebben een doormeter van 12 tot 14 mm. De vorige munttypen zijn follis (A3), hebben een doormeter van 15 tot 19 mm en worden in al de opgesomde muntwerkplaatsen geslagen. Alleen de follis (A4) heeft als keerzijde 'S·P·C·P·B·L·I·A·A', geslagen in de werkplaatsen van Rome, Trier en Constantinopel.

MUNTWERKPLAATSEN

	in werking		318		319		324		325		326		327		328		329		330	
	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV
Alexandrië																				
Antiochië																				
Arelate																				
Constantinopel																				
Cyzicus																				
Heraclia																				
Londen																				
Lugdunum																				
Nicomedia																				
Rome																				
Sirmium																				

in werking 318 319 324 325 326 327 328 329 330

Legering	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV	AE	AV
Siscia																		
Thessalonica																		
Ticinum																		
Trier																		

AE follis

AV solidus

geen muntuitgifte

OMSCHRIFTEN

Op de voorzijde komt rond het portret van Helena volgende titulatuur :

- HELENA N(odilissima) F(emina)* = EDELSTE vrouw Helena.

Vz. Helena blootshoofds, naar rechts gekeerd. In de hals een haarwring. Het munttype is alleen geslagen in de muntwerkplaats van Thessalonica (318-19).

Kz. In lauwerkrans een achtpuntige ster.
- FL(avia) HELENA AUGUSTA*

Vz. Hoofd van Helena, naar rechts gekeerd. Diadeem in het haar met haarwring rond het rechteroor ; soms een haarvlecht tot in de hals. Dit type wordt in al de muntateliers uitgegeven.

Kz. *SECURITAS REIPUBLICAE* = Veiligheid van de Staat. Helena staande, gekleed als keizerin, het hoofd naar links gekeerd. In de rechterhand een zegetak en tip van de mantel over de schouder gelegd.
- FL(avia) IVL(ia) HELENA AUG*

Zelfde voorstelling als nr. 2.
- FL(avia) IVL(ia) HELENAE AUG*

Vz. Zelfde portretvoorstelling als nr. 2 en 3. Deze titulatuur komt op de munten die na haar dood zijn geslagen.

Kz. *PAX PUBLICA* = Vrede van de Staat. Godin Pax, naar links gekeerd. Zegetak in de rechterhand. Deze munten worden geslagen in de muntwerkplaatsen van Constantinopel, Rome en Trier.

PROVIDENTIAE AVGG = Voorzienigheid van de Augustussen (voorstelling van een kamppoort) uitgegeven in de muntplaats van Cyzicus.
- FLAVIA HELENA AUGUSTA*

Vz. Portretpenning met beeldenaar van Helena.

Kz. Nicomedia : *SECURITAS REIPUBLICAE*
RIC, volume VII, p. 613, nr. 79 en 80. legering AV

Kz. Rome : *PIETAS AVGVSTVS*
RIC, volume VII, p. 323, nr. 250. legering AE

Kz. Ticinum : *SECURITAS REIPUBLICAE*
RIC, volume VII, p. 383, nr. 177 en 183. legering AV.

Verklaringen : Vz. = Voorzijde. Kz. = Keerzijde. AE = Brons.
AV = Goud.

Met portret van Helena met keizerlijke diadeem in het haar volgens uitgifte van de verschillende muntwerkplaatsen.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

1. Alexandrië. 2. Antiochië. 3. Arelate. 4. Constantinopel.
5. Cyzicus. 6. Heraclea. 7. Londen. 8. Lugdunum.
9. Nicomedia. 10. Rome. 11. Sirmium. 12. Siccia.
13. Thessalonica. 14. Ticinum. 15. Trier. 16. Trier na haar dood.

TREFWOORDENLIJST VAN HISTORISCHE FIGUREN VANAF DE TETRARCHIE
(285-337)

Achilleus	292	Usurpator in Egypte
Aelianus	286	Usurpator in Egypte
Alexander	309-311	Usurpator in Noord-Afrika
Allectus	293-296	Usurpator in Brittannië
Amandus	285-286	Usurpator in Gallië
Anastatia	293-306	Dochter van Constantius Chlorus x Theodora
Basilina	330	Huwt Constantius Julius
Candidianus	+313	zoon van Galerius x Galeria Valeria
Carausius	286-293	Usurpator in Brittannië

Constans	337-350	Zoon van Constantinus de Grote
Constantia	306-337	Halfzuster van Constantinus de Grote
Constantinus de Grote	306-337	Zoon van Constantius Chlorus x Helena
Constantinus II	317-340	Zoon van Constantinus de Grote x Fausta
Constantius Chlorus	293-306	Gehuwd met Helena
Constantius Julius	306-337	Halfbroer van Constantinus de Grote
Constantius II	337-361	Zoon van Constantinus de Grote x Fausta
Crispus	317-326	Zoon van Constantinus de Grote x Minervina
Delmatius (sen)	306-337	Halfbroer van Constantinus de Grote
Diocletianus	284-305	Stichter van de Tetrarchie
Domitius Domitianus	296-297	Usurpator in Egypte
Eutropia	284-305	Gehuwd met Maximianus Hercules
Fausta	+326	2de vrouw van Constantinus de Grote
Galeria Valeria	293-311	2de vrouw van Galerius
Galerius	293-311	Adoptiefzoon van Diocletianus
Hanniballianus Gallus	306-337	Zoon van Constantius Chlorus x Theodora
Helena	+328	Moeder van Constantinus de Grote
Helena II	+363	Dochter van Constantinus de Grote x Helena
Licinius I	308-324	Schoonbroer van Constantinus de Grote
Licinius II	317-324	Zoon van Licinius I x Constantia
Martinianus	324	Usurpator in Gallië
Maximianus Hercules	286-311	Regeerde : 296-305, 305-308, 310-311
Maximinus Daia	305-313	Neef van Galerius
Maximus Ulpius	337	Regeert na de dood van Constantinus de Grote
Maxentius	306-312	Huwt de dochter van Galerius x Galeria Valeria
Minervina	293-306	1ste vrouw van Constantinus de Grote
Olympias	337-350	Huwt Constans

Prisca	284-305	Gehuwd met Diocletianus
Romulus	+309	Zoon van Maxentius
Severus II	305-307	Tetrarchiekeizer in het Westen
Theodora	293-306	2de vrouw van Constantius Chlorus
Tiberianus Annius	337	Regeert samen met Maximus Ulpius
Valens Aurelius	+314	Usurpator onder Constantinus de Grote

MUNTUITGIFTEN VOLGENS DE CATALOGUS RIC, volume VII

1. Alexandria	:	p. 709, nr. 38, - p. 710, 44, 48 en 53 - p. 711, nr. 57.
2. Antiochië	:	p. 687, nr. 61 - p. 689, nr. 67, - p. 690, nr. 75 - p. 691, nr. 82.
3. Arelate	:	p. 264, nr. 278 - p. 266, nr. 299 - p. 267, nr. 307 - p. 268, nr. 317 - p. 269, nr. 324 - p. 270, nr. 340.
4. Constantinopel	:	p. 571, nr. 11.
5. Cyzicus	:	p. 647, nr. 28 - p. 649, nr. 39 - p. 650, nr. 49 - p. 651, nr. 54.
6. Heraclea	:	p. 551, nr. 79 - p. 552, nr. 85 - p. 553, nr. 89 - p. 554, nr. 95 - p. 557, nr. 109.
7. Londen	:	p. 116, nr. 299.
8. Lugdunum	:	p. 137, nr. 234.
9. Nicomedia	:	p. 613, nr. 79 en 80 - p. 615, nr. 95 - p. 621, nr. 129 - p. 624, nr. 148 - p. 626, nr. 159.
10. Rome	:	p. 323, nr. 250 - p. 325, nr. 270 - p. 330, nr. 291.
11. Sirmium	:	p. 475, nr. 54 - p. 476, nr. 60.
12. Siscia	:	p. 447, nr. 187 - p. 448, nr. 196 - p. 450, nr. 204 - p. 453, nr. 218.
13. Thessalonica	:	p. 504, nr. 48 - p. 514, nr. 134 - p. 517, nr. 149 - p. 519, nr. 159.
14. Ticinum	:	p. 383, nr. 177 en 183 - p. 385, nr. 190 - p. 387, nr. 202 en 209.
15. Trier	:	p. 205, nr. 458 - p. 206, nr. 465 - p. 209, nr. 482 - p. 212, nr. 508 - p. 213, nr. 515.

BIBLIOGRAFIE

1. Dr. J.W. FUCHS, *Van Goor's Encyclopedisch Woordenboek der Klassieke Oudheid*, Den Haag, 1976.
2. Wilhelmus GORREK, *Bijbelse Wijsheid en gebruik der Heilige en Kerkeelijke Historiën*, deel 1, Amsterdam, 1690.
3. H. MATTINGLY en E.A. SYDENHAM, *Roman Imperial Coinage, (RIC)*, vol. VII, *Constantinus - Licinius*, Londen, 1960.
4. Jozef RATINCKY, *De Romeense Munt*, gebundelde bijdragen, 1920.
5. David R. SEAR, *Roman Coins and their value*, Londen, 1974.
6. S.W. STEVENSON, *A Dictionary of Roman Coins*, Londen, 1964.
7. L. von MATT en H. KÜRNER, *Les Césars*, Parijs, 1965.

Cyril LAENENS